

УДК 02-027.1

Ганна Шемаєва,

д-р наук із соціальних комунікацій,
професор Харківської державної академії культури

Новий імпульс розвитку вітчизняного бібліотекознавства

Рец. на кн.: **Воскобойнікова-Гузєва О. В.** Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія / О. В. Воскобойнікова-Гузєва ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; наук. ред. Г. І. Ковальчук. – К. : Академперіодика, 2014. – 362 с.

В умовах інтенсивного упровадження інформаційних та телекомунікаційних технологій відбуваються істотні зміни в системі соціальних комунікацій. Вони справляють вплив на характер і зміст бібліотечної діяльності, формують новий соціальний статус бібліотеки в системі соціальних комунікацій як окремої підсистеми суспільної реальності.

Усі ці трансформації вимагають серйозного наукового осмислення. Адже на сьогодні в Україні відсутнє загальнодержавне бачення перспектив розвитку бібліотечної галузі, вона вже понад 20 років перебуває у перманентно трансформаційному стані. Життєві реалії диктують нагальну необхідність розроблення консолідованої концепції розвитку вітчизняної бібліотечно-інформаційної сфери. Монографічне дослідження О. В. Воскобойнікової-Гузєвої є одним з перших кроків у цьому напрямі.

Структура монографії відповідає логіці системного дослідження, що зумовило виклад його результатів у п'яти розділах.

У першому розділі обґрунтовуються концептуальні підходи до побудови стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери, охарактеризовано джерельну базу, представлено базові поняття та викладено методологічні засади дослідження. Привертає увагу оригінальне бачення авторкою модернізаційної моделі розвитку бібліотечно-інформаційної сфери, яка має виступати не тільки складовою загальнонаціональної модернізаційної моделі, а й відігравати провідну роль у розвитку бібліотечної справи як окремої галузі діяльності. Важливо, що свою позицію дослідниця вибудовує на відповідних концептуальних підходах, підтверджує аналізом численних наукових публікацій, достатньою апробацією своїх ідей як в Україні, так і поза її межами.

У другому розділі йдеться про наукове забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності в Україні.

У першу чергу, наголошується на взаємозалежності бібліотекознавчих досліджень і нових студій, спрямованих на продукування теорій, моделей розвитку інформаційної сфери суспільства в XXI ст., де починає домінувати проблематика, пов'язана з інформаційно-комунікаційними технологіями, електронними інформаційними ресурсами. Авторкою досліджується процес формування інфраструктури українського бібліотекознавства, основними складниками якої є підготовка наукових кадрів, система професійних видань, бібліотечна освіта, спеціалізовані галузеві науково-дослідні установи; узагальнюється проблематика стратегічного, комунікаційного, ресурсного розвитку бібліотечно-інформаційних установ у монографічних та дисертаційних дослідженнях вітчизняних науковців.

Третій розділ присвячений аналізу національних та міжнародних програмних, проектних документів кінця XX – початку XXI ст., спрямованих на удосконалення бібліотечної діяльності в Україні. Зокрема, розкрито їх вплив на перебудовчі процеси у бібліотеках країни: на модернізацію їх матеріально-технічної бази, підвищення рівня їх ресурсного забезпечення, запровадження сучасних методів управління, а отже, на їх входження у світовий науковий простір. При цьому наголошується, що попри численні наукові розробки та практичний досвід реалізації програм і проектів бібліотечно-інформаційній сфері, все ще доводиться відстоювати власне значуще місце у суспільних процесах, у питаннях інтеграції України у світовий інформаційний простір. Дослідниця переконана, що процеси інформатизації, які сьогодні пронизують усі сфери життєдіяльності суспільства, вимагають єдиної національної політики, яка б не поділялася на соціально-економічну, інформаційно-технологічну, екологічну або будь-яку іншу.

У четвертому розділі книги, що рецензується, аналізуються сучасні підходи до розвитку бібліотек як соціокультурних об'єктів та інформаційно-технологічних комплексів. Детально характеризуються світові стратегії і моделі розвитку провідних бібліотек світу. Виокремлюються основні тенденції розвитку бібліотечно-інформаційного простору на основі аналізу сучасних архітектурних та дизайнерських рішень бібліотек, що дають змогу поєднувати різні види науково-інформаційної, комунікаційної, культурно-пізнавальної діяльності у межах одного об'єкта. Встановлено залежність між оновленням архітектурної форми інформаційно-бібліотечних комплексів та виконанням ними різних функціональних навантажень.

Авторка розвиває існуючі уявлення про інформаційний простір сучасної бібліотеки, витлумачуючи його як складову загальносуспільного комунікативного простору, як складний функціональний сегмент соціальної реальності з власною просторово-часовою структурою, різнорівневими суб'єктно-об'єктними відносинами, своїм матеріальним та ідеальним змістом.

Завершується дослідження розділом, де розкриваються базові складові та механізми реалізації модернізаційної моделі розвитку бібліотечно-інформаційних установ України. Авторка виходить з розуміння бібліотеки як складової загальноцивілізаційного інформаційного простору, яка притаманними їй специфічними методами, формує і транслює знаннево-інформаційну модель світу. Вона використовує новітні (модернізаційний та соціосинергетичний) підходи до визначення перспектив розвитку бібліотечно-інформаційної сфери як гармонізованої соціальної системи.

Спираючись на комплекс методологічних підходів, методів дослідження, детальний аналіз бібліотечних моделей та існуючих стратегій розвитку бібліотечно-інформаційних установ, О. В. Воскобойнікова-Гузєва переконливо обґрунтовує модернізаційну модель поступу бібліотечно-інформаційних установ України як перспективний напрям розвитку бібліотечно-інформаційної сфери. Серед її базових складових дослідниця виокремлює: технологічну модернізацію, пов'язану із забезпеченням нового техніко-технологічного рівня виконання основних функцій бібліотечно-інформаційних установ; соціальну модернізацію, котра передбачає зміну професійної, соціальної та освітньої структур галузі у відповідь на вимоги, що висувуються технологічною модернізацією; інституційну модернізацію, спрямовану на зміну економічних і правових механізмів діяльності, які ви-

никають у зв'язку з технологічною модернізацією та соціальним замовленням суспільства.

До чинників, які забезпечують збагачення завдань і функцій модернізаційної моделі розвитку бібліотечно-інформаційних установ в умовах переходу до знанневого, інформаційного суспільства, авторка відносить: ідеологічну, інноваційну, інвестиційну та результативну складові. Остання обґрунтовується як така, що має на меті отримати кінцевий результат у вигляді досягнення «світового стандарту» усіх напрямів бібліотечно-інформаційної діяльності та ґрунтується на результатах економічних досліджень, на здобутках соціології, політології, бібліотекознавства, соціальних комунікацій та інформаційних наук, враховує світовий досвід функціональної і організаційної трансформації бібліотек різних країн.

Враховання трансформаційних чинників у системі соціальної комунікації дає змогу дослідниці визначити не тільки складники модернізаційної моделі розвитку бібліотечно-інформаційної сфери, їх взаємозв'язки, взаємозалежності, але й запропонувати механізми її реалізації. Дієвими механізмами упровадження модернізаційної моделі визначено: діяльність професійних асоціацій України, координаційної ради з розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України, а також використання різноманітних засобів соціального партнерства.

Інноваційний характер роботи визначається й тим, що авторці вдалося виявити коеволюцію суспільного розвитку – соціокультурної сфери – бібліотечно-інформаційної галузі – окремої бібліотечно-інформаційної установи, яка полягає в чіткому обґрунтуванні взаємозв'язку, взаємозалежності між їх модернізаційними моделями.

Безперечно, розроблена дослідницею модернізаційна модель розвитку бібліотечно-інформаційної сфери, як цілком слушно зауважує сама авторка, має продовжуватися як її прихильниками, котрі підтримуватимуть та розвиватимуть ідею модернізаційного розвитку, так і противниками, які критикуватимуть її, пропонуючи інші, відмінні, варіанти моделей взаєморозвитку об'єктів і суб'єктів бібліотечно-інформаційної сфери. І все-таки монографічне дослідження О. В. Воскобойнікової-Гузєвої надає новий імпульс розвитку вітчизняного бібліотекознавства; створює ґрунтовну теоретико-методологічну базу для розширення досліджень у сфері соціальних комунікацій. Книга стане у нагоді науковцям, викладачам вишів, аспірантам, студентам. Також результати дослідження можуть бути використані в практичній діяльності керівників бібліотечно-інформаційних установ і систем.